Nr 2.

Ankom till Riksdagens kansli den 23 februari 1912 kl. 7 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 jämte flere inom Riksdagen i ämnet väckta motioner.

Närvarande: herrar Bonde, Branting, Clason*), Bellinder, Hellberg, K. J. Ekman, von Geijer, Mannheimer**), Wavrinsky, von Mentzer, Sehlin, grefve Hamilton, herrar Jansson i Djursätra**), Edén, Larsson i Västerås, Magnusson, Larsson i Säby, Fornander, Jansson i Bråten och Kropp.

Till konstitutionsutskottets handläggning hafva båda kamrarna hänvisat en af Kungl. Maj:t till Riksdagen aflåten proposition, nr 27, däri Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag

dels till

Lag

om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Valen af landstingsmän och suppleanter äro omedelbara och ske med slutna sedlar.

---

*) närvarit endast vid en del af utlåtandets justering.
**) ej närvarande vid utlåtandets justering.

Vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, hvilka skola utses för valkretsen. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet landstingsmän, afse själfva landstingsmannavalet och de öfriga allenast valet af suppleanter. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse valet af landstingsmän.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ofvan är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal landstingsmän valet afser, vare ändock giltig.

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å fjärde söndagen i mars månad eller, om påskdagen då infaller, å nästpåföljande dag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrannt angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid kommunalstämmans ordförande biträdes af två af stämman utsedda personer, skola kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet, tillhandahållas valmännen för det ändamål, hvarom här nedan förmäles. Innan valkuvert ut-

lämnas, skall därå intryckas en stämpel, utvisande den kommun eller kommundel, för hvilken förrättningen äger rum. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden. Därvid utlämnas till valmannen ett valkuvert för hans egen del och ett dylikt kuvert för hvarje annan röstberättigad, för hvilken han uppgifver sig vilja utöfva rösträtt.

I stämmolokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnadt att för såväl ordföranden som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det ordföranden att vaka öfver att valmans förehafvande där ej må af någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon af omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, hvarvid iakttages, att, om han tillika utöfvar rösträtt för annan, särskild valsedel och valkuvert användas för denne. Sedan valkuvert tillslutits, öfverlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvissat sig om, att den, för hvilken valkuvert aflämnas, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att i de fall, då valmannen uppgifver sig vilja utöfva rösträtt för annan, han är därtill behörig, äfvensom tillsett, att kuvertet är behörigen stämpladt men eljest på utsidan omärkt, antecknar ordföranden å kuvertets framsida tydligt det röstvärde, som tillkommer den i kuvertet inneslutna valsedeln. Härefter nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang hvarmed i röstlängden vid namnet på den, hvars rösträtt utöfvas, göres anteckning, att rösträtten begagnats. Valman, som på grund af kroppsligt fel är oförmögen att i föreskrifven ordning afgifva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själf därtill utser.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, utöfva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken, varde ej mottaget.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där sak-

nas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att aflämna sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas oöppnade. I det protokoll, som skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Valkuverten inläggas härefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet aftryckas.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats af ordföranden och två af de närvarande, afslutas valförrättningen. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhafvanden omslaget med valkuverten jämte valprotokollet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

Domhafvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidning kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. Vid denna förrättning, som skall påbörjas inom tjugo dagar från valen, iakttages, att de å valkuverten angifna röstvärdena före själfva sammanräkningen öfverföras på de i kuverten inneslutna valsedlarna.

Vid förrättningen biträdes domhafvanden af två, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande därtill förordnade personer, som, jämte domhafvanden, med sina namnunderskrifter bekräfta riktigheten af det vid förrättningen förda protokoll.

2. I stad förrättas valet inför magistraten å fjärde söndagen i maj månad eller, om pingstdagen då infaller, å nästpåföljande dag. Är stad för stadsfullmäktigeval indelad i valkretsar, må valet förrättas valkretsvis, dock utan uppdelning på valkretsarna af det antal landstingsmän och suppleanter, som skall utses för staden.

Om kallelse till valförrättningen, om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för allmän rådstuga är stadgadt.

I öfrigt skall med afseende å valtider och valets förrättande i tillämpliga delar gälla, hvad här ofvan i mom. 1 är föreskrifvet.

I stad, som bildar egen valkrets, skall magistraten sammanräkna rösterna. Där sammanräknandet ej äger rum omedelbart efter själfva valet, skall vid valtillfället tid och ställe för sammanräknandet tillkännagifvas.

För annan stadsvalkrets sammanräknas rösterna af magistraten i den folkrikaste staden; och skola till den myndighet de inom valkretsen i öfrigt aflämnade valkuverten jämte valprotokollet ofördröjligen insändas. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras. Tid och ställe för sammanräknandet kungöres på sätt i mom. 1 är för där afsedt fall stadgadt.

Vid sammanräkning af rösterna, hvilken förrättning skall påbörjas inom tio dagar från valet, iakttages, att de å valkuverten angifna röstvärdena före själfva sammanräkningen öfverföras å valsedlarna.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

---

dels ock till

Lag

om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en under senare hälften af mars månad för besluts fattande i anledning af berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val af ledamöter i valnämnd, enligt hvad därom är särskildt stadgadt; en i oktober för bestämmande af kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i december månad för granskning af såväl debiterings- och uppbördslängden som röstlängden samt för anställande af val till de befattningar inom kommunen, hvilka vid årets slut blifva lediga, äfvensom af revisorer.

Om kommunalstämma för val af landstingsmän är stadgadt i förordningen om landsting.

Den, hvilken såsom ledamot af kommunalnämnd eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, må icke väljas till revisor af förvaltning, för hvilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val af revisor af sådan förvaltning eller i beslut i anledning af revisorernas granskning af sagda förvaltning.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, tillåter sig utskottet hänvisa till det vid propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 2 februari 1912.

I sammanhang med propositionen har utskottet jämväl till behandling förehaft följande till utskottet öfverlämnade motioner, nämligen:

dels motionerna inom Första kammaren:
nr 91 af grefve *Lagerbjelke*; samt
nr 92 af herr *Karl Johan Ekman*;
dels ock motionerna inom Andra kammaren:
nr 264 af herrar *Persson* i Tällberg och *Hansson* i Bäck;
nr 265 af herr *Cederborg*;
nr 266 af herr *Sandstedt*; samt
nr 267 af herr *Andersson* i Fallsberg.

I: 91. Grefve *Lagerbjelke* har uti sin förevarande motion hemställt »att, därest Riksdagens beslut kommer att fattas i större eller mindre öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition, det tillägg måtte göras, att bestämmelsen om viss dag för landstingsmannavalens förrättande icke skall träda i tillämpning förr än från och med år 1913».

I: 92. Herr *Karl Johan Ekman* har uti sin motion framställt flere förslag innebärande ändringar i eller tillägg till Kungl. Maj:ts proposition.

1:o) I fråga om *bestämmandet af gemensam valdag* för landstingsmannavalens förrättande på landet hemställer han

»att Riksdagen ville — i syfte att därigenom bereda ökade möjligheter för enhvar röstberättigad att deltaga i landstingsmannavalen — för sin del besluta:

dels att 5 § 1 mom. första stycket i kungl. förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid första ordinarie kommunalstämma under året eller, om så nödigt finnes, vid särskild kommunalstämma, som hålles under senare hälften af mars månad. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen inom sin valkrets;

dels ock att 17 § första stycket i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en under senare hälften af mars månad för besluts fattande i anledning af berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val af landstingsmän, då sådant val skall å ordinarie kommunalstämma förrättas, och af ledamöter i valnämnd, enligt hvad därom är särskildt stadgadt; en i oktober för bestämmande af kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i december månad för granskning af såväl debiterings- och uppbördslängden som röstlängden samt för anställande af val till de befattningar inom kommunen, hvilka vid årets slut blifva lediga, äfvensom af revisorer.»

2:o) Vidare har motionären i fråga om indelandet af kommun i *valdistrikt* för landstingsmannavalens förrättande på landet föreslagit

»att Riksdagen ville — i syfte att större kommuner på landet måtte varda för underlättande af röstningen vid landstingsmannaval indelade i valdistrikt — för sin del besluta:

dels att i 5 § 1 mom. i kungl. förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola, i stället för andra stycket, införas två stycken af följande lydelse:

Kommunalstämma äger besluta, att kommunen skall för landstingsmannaval indelas i valdistrikt; skolande beslutet därom, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens befallningshafvandes pröfning och fastställelse. Äger valkretsindelning rum, skall valet förrättas vid kommunalstämma, som hålles å särskilda i kungörelsen om stämman utsatta dagar under senare hälften af mars månad. Å sådan till särskilda dagar utsatt stämma må annat ärende ej företagas än det som angår valet.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela rösttal ej skall vid röstberäkningen äga rum. Är kommunen indelad i valdistrikt, skall därjämte iakttagas, att anmärkning mot röstlängden må göras och stämmans beslut däröfver meddelas icke allenast vid förrättningens början å första dagen utan jämväl då densamma å en följande dag inom annat distrikt tager sin början, samt att för hvarje dag, stämman pågår, ej må i valet deltaga andra kommunens röstägande medlemmar än de, som tillhöra det valdistrikt, inom hvilket stämman den dagen hålles, kommunens öfriga röstägande medlemmar dock obetaget att deltaga i öfverläggning och beslut angående de anmärkningar, som för hvarje gång kunna mot röstlängden göras;

dels ock att i § 17 i kungl. förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall, efter första stycket, såsom detsamma enligt yrkandet i mom. 1:o) här ofvan skulle komma att lyda, införas ett nytt stycke af följande lydelse:

Huru särskild kommunalstämma i vissa fall må hållas för val af landstingsmän, därom är stadgadt i förordningen om landsting.»

3:o) Slutligen har motionären i fråga om valhemlighetens skyddande föreslagit

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes i sammanhang med den pågående utredningen angående frågan om en reformering af det proportionella valsystemet taga under öfvervägande, utom andra utvägar till valhemlighetens skyddande, äfven den att föreskrift meddelades därom, att åtminstone tryckta valsedlar skola vara af ungefärligen samma storlek och jämväl i öfrigt af likformigt utseende, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, som däraf kan föranledas.»

II: 264. Herrar *Persson* i Tällberg och *Hansson* i Bäck hafva i sin motion föreslagit

»att Riksdagen för sin del måtte besluta sådana ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 att § 5 må erhålla följande lydelse:

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å fjärde söndagen i mars månad eller, om

påskdagen då infaller, å nästpåföljande dag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrannt angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid kommunalstämmans ordförande biträdes af två af stämman utsedda personer, skola kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet och midt på framsidan försedda med en rektangelformig utskärning af trettio millimeters bredd och femton millimeters höjd, tillhandahållas valmännen för det ändamål, hvarom har nedan förmäles. Innan valkuvert utlämnas, skall därå intryckas en stämpel, utvisande den kommun eller kommundel, för hvilken förrättningen äger rum. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden. Kommunalstämmans ordförande dock obetaget att bestämma att röstningen skall ske efter upprop; och skall, om han bestämmer dylik ordning för röstningen, meddelande därom ske i kungörelsen om stämman.

Till hvarje valman utlämnas ett valkuvert för hans egen del och ett dylikt kuvert för (hvarje) annan röstberättigad, för hvilken han uppgifver sig vilja utöfva rösträtt.

I stämmolokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnadt att för såväl ordföranden som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det ordföranden att vaka öfver att valmans förehafvande där ej må af någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon af omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, hvarvid iakttages, att, om han tillika utöfvar rösträtt för annan, särskild valsedel och valkuvert användas för

denne. Sedan valkuvert tillslutits, öfverlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvissat sig om, att den, för hvilken valkuvert aflämnas, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att i de fall då valmannen uppgifver sig vilja utöfva rösträtt för annan, han är därtill behörig, äfvensom tillsett, att kuvervet är behörigen stämpladt men eljest på utsidan omärkt, antecknar ordföranden å den i kuvertet inneslutna valsedeln den röstandes röstetal. Härefter nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan. — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

Domhafvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidning kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. Denna förrättning skall påbörjas inom tjugu dagar från valen.

Vid förrättningen biträdes domhafvanden af två, — — — — —

— —

2. I stad — — —. (Hela detta mom. lika med Kungl Maj:ts förslag.)

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.»

Motionärerna hafva därjämte öfverlämnat åt konstutionsutskottet att vidtaga nödiga redaktionella ändringar, som kunna finnas erforderliga för vinnande af det åsyftade målet.

II: 265. Herr *Cederborg* har i sin motion föreslagit

»att vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag till lydelse af § 5 i förordningen om landsting, § 12 i samma förordning må ändras på det sätt, att efter orden: »samtliga valsedlar» och före orden: »skola inläggas» inskjutas orden: »och valkuvert».»

II: 266. Herr *Sandstedt* har hemställt i sin motion

»att Riksdagen, med bifall till förevarande kungl. proposition i öfrigt, måtte besluta sådan ändring i förordningen om landsting den 21 mars 1862 och i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, att kommun, som på grund af folkmängdens storlek, samfärdsförhållandena eller andra orsaker icke lämpligen bör utgöra ett enda valdistrikt, måtte medgifvas rätt att indelas i två eller flera valdistrikt».

Motionären har tillika hemställt, att konstitutionsutskottet, för den händelse det i densamma framställda förslaget till sitt innehåll gillas, måtte formulera de ändringar i förordningarna om landsting samt om kommunalstyrelse på landet, hvilka för vinnande af motionens syfte kunna vara erforderliga.

Herr *Andersson* i Fallsberg har slutligen hemställt

»att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts proposition n:r 27, såvidt angår lydelsen af första punkten af § 5 i ändringsförslaget till gällande lag om landsting, måtte antaga följande lydelse af nämnda paragraf i förevarande lagförslag: II: 267.

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å Marie bebådelsedag.»

De skäl, motionärerna anfört till stöd för de af dem framlagda förslagen, äro följande nämligen:

af grefve *Lagerbjelke* för motionen n:o 91 i Första kammaren:

»Utan att i öfrigt ingå på de i Kungl. Maj:ts proposition nr 27 berörda frågor, vill jag påpeka att vissa svårigheter kunna uppstå, därest Kungl. Maj:ts förslag om fjärde söndagen i mars månad såsom obligatorisk valdag för landstingsmannaval på landet skulle träda i tillämpning redan innevarande år.

I den kommun jag tillhör, eller Brännkyrka socken, är uppbördsstämma för erläggande af kommunalutskylder utsatt till lördagen den 23 mars. Skulle landstingsmannavalet äga rum fjärde söndagen i mars, hvilken dag i år inträffar den 24 mars, blefve det svårt, om ej omöjligt, att röstlängden vid stämmans början denna dag kunde föreligga i vederbörligt skick i och för justering och efterrättelse vid stämman.

Att enhanda svårigheter skulle uppstå äfven i andra kommuner i riket torde få anses utom fråga och skulle dessa blifva än större, där uppbördsstämman hållits på annan från platsen för kommunalstämman aflägsen ort. I så fall kunde till och med förekomma, att uppbördslängden ej hunne framskaffas till kommunalstämman, då denna toge sin början. I hvad mån dylika olägenheter i verkligheten kunna komma att inträffa är dock icke möjligt att i närvarande stund säga;»

af herr *Karl Johan Ekman* för motionen nr 92 i Första kammaren: I: 92.

Utskottet tillåter sig att hänvisa till motionen;

II: 264. af herrar *Persson* i Tällberg och *Hansson* i Bäck för motionen nr 264 i Andra kammaren:

»Kungl. Maj:t har i proposition nr 27 för Riksdagen framlagt förslag till vissa ändringar i förordningen om landsting m. m. De flesta af de föreslagna ändringarna anse vi vara så afsevärda förbättringar, att Kungl. Maj:ts förslag i stort sedt är förtjänt af Riksdagens bifall. Vissa detaljbestämmelser däri synas oss dock vara af sådan beskaffenhet, att de med nödvändighet påkalla en ändring. Så är särskildt förhållandet beträffande det föreslagna sättet till valhemlighetens betryggande. Det förefaller oss som om Kungl. Maj:t i sin vällofliga sträfvan att skydda valhemligheten gått så långt, att valsäkerheten komme att riskeras.

Hur stor vikt man än vill tillmäta valhemligheten, lärer dock icke mer än en mening råda därom, att valsäkerheten är ännu viktigare och bör ha företräde, om den ena af dessa ej fullt kan skyddas utan på bekostnad af den andra.

Det torde numera af de flesta anses önskvärdt, att så många som möjligt af de därtill berättigade deltaga i landstingsmannavalen. Men skall ett mera allmänt deltagande kunna påräknas, måste valbestämmelserna vara sådana, att de icke möjliggöra vare sig af uppsåt eller misstag förfuskade valresultat. Kungl. Maj:ts förslag att röstvärdet vid valet skall tecknas å kuvertet, för att sedan vid sammanräkningen öfverföras på den i kuvertet inneslutna valsedeln, synes oss emellertid lämna föga trygghet i detta afseende. Vi tro tvärtom, att, hur stor aktsamhet man än iakttoge vid denna öfverföring af röstsiffrorna, misstag knappast kunde undvikas.

Villigt erkänna vi, att det är mycket lättare att kritisera och utdöma ett framlagdt förslag än att utfinna något bättre att sätta i stället. Men då vi anse, att bland de förslag, som af föredragande departementschefen omnämnts, det af honom föreslagna är det minst tillfredställande, tveka vi icke att påyrka utbyte mot något af de öfriga, om ock tvekan kan råda om hvilket af dem företräde bör gifvas åt.

Den mest rationella lösning af denna fråga vore ju att tillmäta hvarje röstberättigad endast *en* röst. Men då svenska folkets representanter ännu icke torde vara mogna för genomförande af en så långt gående reform, nödgas vi begränsa vårt ändringsförslag till att omfatta endast tekniska detaljer. Om vi därvid göra vårt val inom ramen af de förslag, som varit föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, tro vi oss böra gifva företräde åt systemet med valkuvert, i hvilka en öppning

utskurits, genom hvilken röstvärdet kan tecknas direkt å den i kuvertet inlagda valsedeln.

Vi tillåta oss ock erinra därom, att detta system förordades uti en af herr Karl Staaff m. fl. vid förra årets riksdag väckt motion.

Föredragande departementschefen har själf betecknat valet mellan det af honom föreslagna systemet och det vi förorda såsom varande ganska vanskligt. Vi hoppas därför, att departementschefen icke skall ha så mycket att erinra mot vårt förslag.

Vidare innefattar Kungl. Maj:ts föreliggande förslag sådan ändring i sättet för afgifvande af röster, att valmännen skulle äga att afgifva sina röster i den tur de anmälde sig hos ordföranden, hvadan röstningen sålunda icke skulle få ske efter upprop.

Af de yttranden, som rörande denna fråga afgifvits af myndigheter och korporationer, framgår visserligen att flertalet förordat det af Kungl. Maj:t nu föreslagna sättet. Men härvid är dock att märka, att kommunalstämmoordförandena på landet icke blifvit hörda och att det sålunda egentligen är stadssynpunkter, som varit vägledande för Kungl. Maj:t vid förslagets uppgörande.

Då vi emellertid anse att både städernas och landskommunernas synpunkter och önskemål böra tillmätas lika stort beaktande, och vi veta, att åtminstone i de kommuner vi representera en allmän önskan råder att röstning må ske efter upprop, synes oss billighet och rättvisa fordra att författningen gifves sådan innebörd, att det må ankomma på vederbörande kommuner själfva att bestämma i hvilken ordning de röstande få framträda och afgifva sina valsedlar. Af anförandet till statsrådsprotokollet framgår att statsrådet haft sin uppmärksamhet riktad äfven på denna fråga. Efter det statsrådet erinrat om, hurusom i de infordrade yttrandena allmänt vitsordats olämpligheten af att rösterna aflämnas efter upprop enligt röstlängden, säger han: »Å andra sidan råder, enligt hvad jag erfarit, flerstädes den uppfattning, att upprop af valmännen är till gagn för ordning och reda i förrättningen samt för att undvika ett besvärligt slående i röstlängden.»

Vi instämma till fullo häri. Detta »slående» i röstlängden skulle i de stora landskommunerna med tusentals valmän så fördröja valet, att mången skulle däraf afskräckas.

Det torde i detta sammanhang åligga oss att ange huru det är anordnadt och huru val efter upprop tillgår i de kommuner, vi representera, för att visa de praktiska fördelarna af detta tillvägagående.

Hvarje kommun är uppdelad i byar, hvars antal kan uppgå till ett femtiotal, och i hvarje by kan finnas ända till ett femtiotal gårdar och däröfver. Af gammalt är bestämdt i hvilken ordning de respektive byarna skola rösta. Hvarje gård inom en by har sitt särskilda nummer, och å gården — eller numret — finnes en eller flera röstberättigade. Efter denna ordning är röstlängden upprättad. Vid omröstning eller val sker upprop af den by, som är först i ordningen, och därpå de röstberättigades namn i nummerföljd. Härigenom undvikes allt tidsödande slående och letande i röstlängden, och omröstningen går med precision, ja nästan automatiskt. Röstberättigade inom de respektive byarna veta på förhand i hvilken ordning de skola infinna sig och kunna ganska väl beräkna när de komma i tur att rösta, hvarigenom både väntan och trängsel i vallokalen undvikes. Hvilka fördelar detta medför, särskildt för de valmän som ha milslånga vägar mellan hemmet och platsen för valet, torde endast den till fullo kunna uppskatta, som har personlig erfarenhet häraf.

Vid senast förrättade riksdagsmannaval visade det sig ock att vallagens bestämmelse, att röstande skulle afge sina röster i den tur de anmälde sig, var förenad med så stor olägenhet, att den ej fullt kunde följas;»

II: 265. af herr *Cederborg* för motionen nr 265 i Andra kammaren:

»Uti Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen, nr 27, angående vissa ändringar i förordningarna om landsting och om kommunalstyrelse på landet föreslås, under § 5 af förordningen om landsting, att valsedlarna skola inläggas i valkuvert, på hvilka röstvärdena antecknas, samt att vid den sammanräkning af rösterna, som sedermera äger rum, de å valkuverten angifna röstvärdena skola före själfva sammanräkningen öfverföras på röstsedlarna.

Därest detta Kungl. Maj:ts förslag vinner bifall, torde landstingsförordningens § 12 böra ändras därhän, att icke blott valsedlarna utan äfven omförmälda valkuvert skola efter sammanräkningen inläggas i omslag och förvaras, till dess valet vunnit laga kraft eller däröfver anförda besvär afgjorts;»

II: 266. af herr *Sandstedt* för motionen nr 266 i Andra kammaren:

»Uti Kungl. Maj:ts proposition nr 27 till innevarande Riksdag angående ändrad lydelse af vissa delar af förordningen om landsting den 21 mars 1862 m. m. föreslås, att landstingsmannaval skall i valkrets å landet förrättas kommunvis vid kommunalstämma.

Nu är emellertid förhållandet så, att ett afsevärdt antal kommuner, särskildt i Norrland, till sin areal äro så stora, t. ex. Gellivare med en ytvidd af 167 kvadratmil och en vägländ till kommunalstämmolokalen af ända till 10 mil, att under sådana förhållanden mycket kännbara uppoffringar måste af den röstägande vidkännas, ensamt för färder till och från en kommunalstämma.

Därtill kommer att många kommuners folkmängd är så afsevärd, att redan vid medelmåttigt intresse för en valförrättning denna måste ske under sådana lokala förhållanden, som måste uttrötta och afskräcka många valmän. Inom Gellivare kommun uppgår de röstberättigades antal till cirka fyratusen; att under sådana omständigheter tillfredsställande kunna ordna lokalfrågan är knappast möjlighet.

Och skulle lokalförhållandena i enstaka fall kunna drägligt ordnas, kvarstår dock alltid den stora både tålamods- och kraftkräfvande tidsutdräkt, som ej kan undvikas, då valmanskåren är stor och valet skall ske på ett ställe.

De olägenheter, som sålunda uppstå inom vare sig till areal eller folkmängd stora kommuner, kunna helt visst häfvas endast genom att sådana kommuner uppdelas i två eller flera valdistrikt.

Departementschefen har också i sitt yttrande till statsrådsprotokollet framhållit, att en sådan indelning otvifvelaktigt är en reform att eftersträfva.

De omläggningar, som genom en sådan indelning kräfvas i fråga om röstlängd och valförrättare, torde lämpligast ske på det sätt, att röstlängder för distrikten erhållas såsom utdrag af kommunens allmänna röstlängd, upprättade af kommunalnämndens ordförande i januari månad det år valet skall äga rum, och att valen förrättas inför valnämnder, bestående af ordförande och två ledamöter jämte två suppleanter, valda vid kommunalstämma i december året innan valen skola äga rum, och bland valmän tillhörande det distrikt, där nämnden skall tjänstgöra.

Röstlängdens slutliga justering inom de olika distrikten torde kunna ske inför valnämnden på samma sätt som inför kommunalstämma;» samt

af herr *Andersson* i Fallsberg för motionen nr 267 i Andra kammaren: II: 267.

»Undertecknad får härmed väcka följande motion, föranledd af Kungl. Maj:ts proposition nr 27 med förslag till ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i gällande förordning om landsting.

Då, som bekant är, en rätt betydande del af vårt folk hyser samvetsbetänkligheter eller ogärna deltager, när det gäller politiska eller kommunala ärendens handläggning under söndag, och respekt för sabbats-

budet säkerligen är en styrka för vårt folk, synes det mig rätt och praktiskt att icke i lag fastslå söndagen som allmän valdag.

Detta kan lätt undgås vid landstingsmannavalen i mars månad, om föreslagna fjärde söndagen utbytes mot Marie bebådelsedag.

Sistnämnda dag har nämligen hvarken i kyrkolagen större helgdags natur och är ej heller i folkmedvetandet jämnställd med söndagen, men infaller ungefär samtidigt med den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna valdagen.»

Utskottets yttrande.

Såsom af föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet framgår, är Kungl. Maj:ts förevarande proposition föranledd dels af 1911 års Riksdags skrifvelse nr 139 i anledning af väckta motioner rörande tryggandet af valhemligheten vid de kommunala valen, dels ock af samma års Riksdags skrifvelse n:r 140 i anledning af väckta motioner i fråga om utlysande af landstingsmannavalen och ordningen vid dessa val. För vinnande af större öfverskådlighet tillåter sig utskottet därför gruppera de genom propositionen och motionerna förebragta spörsmålen dels med hänsyn till hvad de angå sättet för landstingsmannavalens anordnande, dels i afseende å tryggandet af valhemligheten vid dessa val.

I. Sättet för landstingsmannavalens anordnande.

Kungl. Maj:ts förevarande proposition innebär flere väsentliga förändringar i och tillägg till nu gällande bestämmelser för anordnandet af landstingsmannavalen.

Valdag. Landsbygden.

I valkrets å landet skall enligt bestämmelserna uti § 5. 1. i förordningen om landsting val af landstingsmän förrättas kommunvis å första ordinarie kommunalstämman under året, som jämlikt § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet skall hållas under senare hälften af mars månad. Till följd af det lifliga deltagande i valet af landstingsmän, som efter de nya rösträttsbestämmelsernas genomförande ägt rum, har emellertid bestämmelsen om valets ovillkorliga förrättande å den ordinarie marsstämman i flera afseenden mångenstädes visat sig medföra vissa olägenheter för de i valet deltagande. På grund häraf har Kungl. Maj:t funnit skäl föreslå, att detta ovillkorliga samband skulle upphöra, dock med bibehållen rätt för kommun att, där så finnes lämpligt, förrätta dessa val å den ordinarie kommunalstämman.

Kungl. Maj:t har äfven på uti propositionen angifna skäl funnit lämpligt föreslå, att valen uti samtliga valkretsar blifva förrättade å

samma dag, och har därtill för landsbygden föreslagit fjärde söndagen i mars månad eller, om påskdagen då infaller, å nästpåföljande dag. I detta afseende hafva två af motionärerna hemställt om större eller mindre ändringar. Herr Andersson i Fallsberg har sålunda föreslagit, att i stället för fjärde söndagen i mars Marie bebådelsedag skulle bestämmas såsom gemensam valdag. Herr K. J. Ekman har däremot hemställt endast om sådan förändring uti nu gällande stadganden, att det nuvarande ovillkorliga sambandet mellan den ordinarie marsstämman och landstingsmannavalen skulle komma att upphöra.

Utskottet vill först erinra därom, att det inom vida kretsar, framför allt bland landsbygdens befolkning, varit ett länge närdt önskemål att få de allmänna valen förlagda till arbetsfria dagar, då därigenom valdeltagandet ovillkorligen skulle underlättas för ett stort antal valmän, som på arbetsdagarna endast med särskilda uppoffringar kunna förskaffa sig tillfälle att afgifva sin röst eller tilläfventyrs i vissa fall icke alls äga möjlighet därtill. Då det också väl måste anses såsom ett obestridligt statsintresse att bereda valmännen tillfälle att oberoende af omsorgen för det dagliga brödet utöfva de dem tillerkända medborgerliga rättigheterna, hvilket ju också är ägnadt att främja ett lifligt deltagande i de allmänna angelägenheterna, har utskottet funnit det ofvannämnda önskemålet vara af den stora betydelse, att det, såvidt sig göra låter, bör tillmötesgås.

Uppfattningen om de arbetsfria dagarna såsom de lämpligaste för afhandlandet af offentliga angelägenheter kan numera i hög grad anses hafva vunnit fotfäste i den allmänna meningen. Sålunda lära i flera trakter af vårt land de flesta kommunalstämmor äga rum på arbetsfria dagar, och mångenstädes har det blifvit en så godt som undantagslös regel, att så sker. Särskildt hafva under senare tid de allmänna valen blifvit förlagda till arbetsfria dagar, och de myndigheter, som ägde att bestämma tid för valen af ledamöter i Riksdagens Andra kammare under förlidet år, visade sig uppfatta betydelsen häraf, då nämligen dessa val i 46 valkretsar af 56 ägde rum på arbetsfri dag; i de öfriga 10, hvaraf 6 utgjordes af samtliga stadsvalkretsar, förrättades valet på annan dag, dock i 4 kretsar å lördag, som åtminstone i städerna är att anse som endast half arbetsdag.

Att såsom utskottet anfört detta önskemål särskildt framträdt bland landsbygdens befolkning har naturligtvis uti åtskilliga kommuner varit beroende på att de stora afstånden utgjort ett fullständigt hinder för de mera aflägset boende valmännen att å en af arbete i öfrigt upptagen dag deltaga i valet; dock ha äfven uti mindre kommuner svårigheter

kunnat uppstå för valmännen att efter en lång arbetsdag få tid att infinna sig i vallokalen för afgifvande af sin röst, hvarförutom själfva arbetets art gör, att det för landtmannen ofta är svårare än för stadsbon att afbryta detsamma för att begifva sig till valet.

Utskottet har därför ansett sig böra förorda, att valdag för landet utsättes till arbetsfri dag, och, då här i Sverige de allmänt erkända arbetsfria dagarna endast äro sön- eller helgdagar, till någon sådan dag.

I likhet med föredragande departementschefen har utskottet jämväl funnit, att man vid lösandet af denna fråga bör taga steget fullt ut och bestämma viss sön- eller helgdag såsom dag för landstingsmannavalens förrättande på landet. Därigenom vinnes bl. a. den efter utskottets mening betydande fördelen, att valdagen är en gång för alla känd och att valmannen sålunda ej behöfver i detta afseende göra sig från gång till annan underrättad — ett förhållande som torde i sin mån kunna medverka till ett lifligt deltagande i valet. Gentemot fastställandet genom lag af en gemensam valdag kan möjligen anföras, att de lokala intressen, som kunna finnas inom vissa kommuner, härigenom ej blifva vederbörligen beaktade, och att med hänsyn till dessa vederbörande kommun själf borde äga att utsätta valdag. Valet af landstingsmän är emellertid af så allmän betydelse att de lokala intressena härför böra få vika, hvadan utskottet icke funnit detta motskäl vara af sådan vikt, att man därför bör sätta å sido de stora fördelar, som beredas genom fastställande af en gemensam valdag.

Såsom skäl mot att nu genom lag bestämma en gemensam valdag har anförts, att därmed i viss mån skulle förhindras en allsidig pröfning af den för landstingsmannavalens rationella anordnande betydelsefulla frågan om de större kommunernas indelning i valdistrikt. Utskottet kan icke anse detta skäl giltigt. Den gemensamma valdagen och dess förläggande till arbetsfri dag är ett önskemål för sig, som gäller landskommunerna i allmänhet, distriktsindelningen åter en särskild fråga för endast de större kommunerna. Huru denna fråga skall lösas, och huruvida i sådant sammanhang i dessa större kommuner någon jämkning behöfver ske i den gemensamma valdagen, måste öfverlämnas åt en särskild, senare pröfning, som icke bör få förhindra fastställandet af den gemensamma valdagen såsom regel.

Utskottet delar sålunda i princip föredragande departementschefens uppfattning, att landstingsmannavalen böra förrättas å gemensam sön- eller helgdag. Däremot har utskottet funnit en annan dag än den af Kungl. Maj:t föreslagna fjärde söndagen i mars eller, om påskdagen

då infaller, annandag påsk mera lämplig. Statsmakterna måste i det stora flertalet valmäns intresse se till, att valen äga rum å arbetsfria dagar; dock kan ej heller från denna ståndpunkt någon invändning göras, om detta låter sig förena med hänsyn till dem, som af religiösa betänkligheter ogärna deltaga i politiska och kommunala ärendens handläggning under söndag. I detta fall synes ett tillmötesgående gent emot dessa medborgare kunna äga rum, om, såsom herr Andersson i Fallsberg i sin motion yrkat, den föreslagna gemensamma valdagen förlägges till Mariebebådelsedag. Denna helgdag har icke heller i kyrkolagen större helgdags natur. På grund häraf föreslår utskottet Riksdagen att utbyta den af Kungl. Maj:t föreslagna valdagen mot Mariebebådelsedag.

Ehuruväl samma skäl för valets förläggande till arbetsfri dag och fastställande af en gemensam valdag äfven kunna åberopas beträffande landstingsmannavalens förrättande i städerna, har dock utskottet ej kunnat uraktlåta att fästa afseende vid de anmärkningar, som blifvit framstälda mot valets förläggande till en sön- eller helgdag uti maj månad, och de uttalade farhågorna, att det skulle kunna inträffa att en sådan anordning i motsats till det afsedda syftet möjligen skulle kunna leda till ett minskande i stället för till ett ökande af deltagandet i valet, då nämligen just under sådana dagar och särskildt under pingsthälgen ett icke obetydligt antal af städernas invånare pläga resa ut till landet. Obestridligt är äfven, att de i städerna goda samfärdsmedlen och i allmänhet korta afstånden ej i tillnärmelsevis samma grad som oftast på landet påkalla, att de allmänna valen förläggas till sön- eller helgdag; genom utsättande af lämpliga valtider har faktiskt äfven på arbetsdagar tillfälle kunnat beredas det stora flertalet, som så önskar, att deltaga i valet. Utskottet har därför icke funnit tillräckliga anledningar att för närvarande frångå den hittills gällande ordningen angående valdag i städerna. På grund häraf har utskottet vid redigeringen af texten till det föreliggande lagförslaget upptagit nu gällande bestämmelser. *Städerna.*

De af Kungl. Maj:t föreslagna valtiderna för landskommun, nämligen två timmar före klockan 3 eftermiddagen och två timmar efter kl. 5 eftermiddagen, tillstyrker utskottet. Däremot har utskottet ansett en mindre ändring af de till samma timmar föreslagna valtiderna för stad vara behöflig. Sedan förutsättningen härför bortfallit genom utskottets afstyrkande af gemensam valdag å söndag för stad, i följd hvaraf valen *Valtider.*

i stad skulle kunna förläggas äfven till arbetsdag, har utskottet funnit sig böra så tillvida förorda ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att valtiden å eftermiddagen blef minst 2 timmar efter *klockan 7* — detta för att bereda dem, som först sluta sitt arbete kl. 8 tillfälle att afgifva sin röst. Utskottet har på grund häraf fogat ett nytt stycke omedelbart efter första stycket i andra momentet af motsvarande lydelse som andra stycket i första momentet och vidtagit en häraf betingad ändring i tredje styckets andra moment i lagförslaget.

Valdistrikt. Af föredragande departementschefens anförande till statsrådsprotokollet framgår, att han funnit indelande af större kommuner i valdistrikt vara en reform att eftersträfva. I två af de motioner, som framställts i anledning af propositionen, har betydelsen af en sådan åtgärd blifvit särskildt framhållen. Den ene af motionärerna, herr Sandstedt, har ansett, att spörsmålet om kommuns indelande i valdistrikt bör lösas efter principen samtidigt val i alla distrikt, under det den andre motionären, herr K. J. Ekman, funnit sig böra förorda indelningen efter principen successiva val och jämväl framlagt formulerad lagtext i detta syfte.

Af departementschefens yttrande framgår, att åtskilliga svårigheter yppa sig vid lösningen af denna fråga med hänsyn därtill, att kommunens allmänna röstlängd skall vara röstlängd vid landstingsmannavalen och att kommunalstämmans ordförande har att leda valet. Omläggningar af nuvarande förhållanden på detta område skulle därför blifva en följd af medgifvandet af distriktsindelning. Departementschefen har på grund häraf ansett att med bestämmelser om sådan indelning måste tillsvidare anstå.

Utskottet finner de af departementschefen anförda skälen vara tungt vägande. Herr Ekman har visserligen sökt lösa svårigheterna genom att föreslå de successiva valen i form af ajournerad stämma på olika platser och med justering af röstlängden icke allenast vid förrättningens början å första dagen, utan jämväl då densamma å en följande dag inom annat distrikt tager sin början, men mot detta förslag kunna redan i formellt hänseende viktiga anmärkningar göras, och därtill kommer, att detsamma omöjliggör valets förrättande på därtill lämpad gemensam dag för alla distrikten. Att nu, utan ingående pröfning äfven af den motsatta principen, samtidiga val under olika valförrättare, godtaga herr Ekmans förslag, kan utskottet icke finna tillrådligt. Härjämte vill utskottet anmärka, att, äf-

ven om utskottet vore i stånd att framlägga ett lagförslag i berörda afseende af sådan beskaffenhet, att det kunde af Riksdagen biträdas och af Kungl. Maj:t stadfästas, skulle distriktsindelningen ändock icke kunna genomföras vid årets landstingsmannaval, på grund af den knappa tid, som återstår till dessa val, utan först vid de val som komma att förrättas år 1914.

Under sådana förhållanden anser utskottet, med allt behjärtande af distriktsindelningens betydelse och med uttalande af den förhoppningen, att nästkommande års riksdag måtte blifva satt i tillfälle att pröfva den betydelsefulla frågan, att densamma icke kan eller bör nu afgöras, vare sig i den ena eller den andra riktningen, hvadan utskottet afstyrker så väl herr Ekmans som herr Sandstedts motioner.

Röstaflämningen.

Beträffande aflämnande af röstsedlarna har Kungl. Maj:t föreslagit, samma ordning som är gällande vid riksdagsmannaval, eller att de röstande skola äga aflämna desamma i den tur de anmäla sig hos ordföranden. I en motion, afgifven af herrar Persson i Tällberg och Hansson i Bäck, har hemställts, att det skulle stå vederbörande kommun fritt att afgöra, huruvida den af Kungl. Maj:t föreslagna ordningen skulle följas eller röstaflämningen skulle ske efter upprop. Då det synes utskottet af den ifrågavarande motionen framgå, att åtminstone inom vissa delar af vårt land röstaflämning efter upprop befunnits ändsmålsenligast, har utskottet ansett sig böra tillmötesgå det af motionärerna framförda önskemålet, men också funnit, i likhet med hvad motionärerna i sin motivering anfört, att sättet för röstaflämningen ej bör lämnas kommunalstämmans ordförande fritt att bestämma utan bör af kommunalstämman pröfvas och afgöras.

I följd häraf har utskottet vidtagit de för tillgodoseende af ofvannämnda syfte betingade ändringarna i det föreliggande lagförslaget, nämligen i § 5 första momentet, femte och elfte styckena.

Röstsammanräkningen.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att sammanräkningen af de afgifna rösterna skall påbörjas på landet inom 20 dagar och i stad inom 10 dagar från valet. Utskottet har funnit införandet af en bestämmelse i detta afseende vara synnerligen välbetänkt. Ehuru utskottet skulle ansett det önskvärdt att dessa tidsbestämmelser väsentligen kunnat förkortas, har det dock med hänsyn till vunna upplysningar beträffande domhafvandes öfriga ämbetsgöromål funnit ådagalagdt, att det möjligen uti vissa fall på landsbygden skulle kunna möta svårigheter om en kortare maximitid bestämdes, men har dock funnit skäl att uti lagtexten

införa en tydlig erinran om att röstsammanräkningen likväl måste påbörjas så snart omständigheterna det medgifva. I fråga om påbörjandet af röstsammanräkning inför magistrat i stad har utskottet ansett, att maximitiden bör kunna utan olägenhet sättas till sju dagar. På grund häraf har utskottet vidtagit de nödiga förändringarna i § 5 första momentet, fjortonde stycket och andra momentet sjätte stycket i Kungl. Maj:ts förslag.

Till främjande af att kungörelsen om röstsammanräkningen når till alla därför intresserade har utskottet ansett sig böra ändra § 5 första momentet fjortonde stycket därhän, att förrättningen skall kungöras i *ortstidningar*.

II. Tryggandet af valhemligheten vid landstingsmannaval.

I fråga om åtgärder till valhemlighetens betryggande innebär Kungl. Maj:ts förslag införande af systemet med skyddsskärmar och valkuvert vid val af landstingsmän i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som äger rum vid valen till Riksdagens andra kammare, hvarvid dock den graderade röstskalan nödvändiggör vissa särskilda bestämmelser rörande röstvärdets antecknande. I valet mellan detsammas antecknande å själfva sedeln genom en härför afpassad, utskuren öppning i kuvertet eller dess antecknande på det tillslutna kuvertet och öfverförande å sedeln vid röstsammanräkningen, har departementschefen ansett det senare tillvägagåendet böra äga företräde, hvilket också i Kungl. Maj:ts proposition föreslås.

Herrar Persson i Tällberg och Hansson i Bäck hafva åter i sin förevarande motion bland annat uttalat sig för röstvärdets anteckning omedelbart å röstsedeln genom en å valkuvertet anordnad öppning och föreslagit införande i förordningen om landsting af bestämmelse, att valkuverten skulle midt på framsidan vara försedda med en rektangelformig utskärning af trettio millimeters bredd och femton millimeters höjd.

Herr K. J. Ekman har uti sin ofvannämnda motion gifvit uttryck åt den uppfattningen, att systemet med skärmar och valkuvert vore af mycket ringa betydelse för valhemlighetens bevarande och numera måste betraktas endast såsom ett onödigt påhäng, en kvarblifven rest från ett annat valsystem, som icke af Riksdagen godkändes och därför utbyttes mot ett annat, men som därvid till det nya systemet lämnade i arf dessa skärmar och kuvert, hvilka i det äldre systemet

voro nödvändiga för valhemlighetens bevarande, men numera knappast kunde anses vara af behofvet påkallade. Enligt motionärens mening finnes icke någon annan verkligt tillfredsställande lösning af frågan än den, att en bestämmelse införes att alla valsedlar, som vid samma val afgifvas, skola vara af lika format och utseende; dock att krafvet härå synes motionären kunna inskränkas att gälla allenast tryckta valsedlar. Motionen utmynnar i yrkande på skrifvelse till Kungl. Maj:t i sådant syfte.

Med hänsyn till Kungl. Maj:ts förslag, att valsedlarna skola inläggas i valkuvert, på hvilka röstvärdena antecknas, samt att vid den sammanräkning af rösterna, som sedermera äger rum, de å valkuverten angifna röstvärdena skola före själfva sammanräkningen öfverföras på röstsedlarna, har herr Cederborg i sin förberörda motion hemställt, att jämväl valkuverten skulle inläggas i omslag och förvaras, tills valet vunnit laga kraft.

Valskärmar.

Den af herr K. J. Ekman i fråga om valskärmarna häfdade uppfattning kan utskottet icke dela. Deras berättigande lärer icke vara att ställa i det beroende af en viss valmetods tillämpning, som herr K. J. Ekman ansett. Såsom af lagen om val till Riksdagen framgår, är deras ändamål att möjliggöra för enhvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. Jämväl vid landstingsmannaval synas de, på ett effektivt sätt anordnade, vara i hög grad lämpade att bidraga till samma ändamål.

Lika format och utseende å valsedlar.

Den af herr K. J. Ekman framförda tanken på bestämmelser om valsedlarnas lika format och utseende, finner utskottet åter synnerligen beaktansvärd och systemet i fråga, såsom också departementschefen yttrar, värdt att allvarligen öfvervägas. Då emellertid de nu ifrågasatta lagändringarna äro afsedda att om möjligt tillämpas redan vid innevarande års landstingsmannaval, men detta beträffande ett stadgande af här antydt innehåll af praktiska skäl näppeligen torde låta sig göra, har utskottet icke ansett sig böra framlägga något sådant förslag, desto hellre som Kungl. Maj:t icke lärer underlåta att i sammanhang med den pågående utredningen angående frågan om en reformering af det proportionella valsystemet taga under öfvervägande äfven nu omhandlade förändring.

Valkuvert.

I fråga om systemet med valkuvert finner utskottet i likhet med departementschefen, att detsamma bör införas äfven vid landstings-

mannaval, då det också vid dessa val liksom vid riksdagsmannavalen säkerligen skall bidraga till vinnande af ökad trygghet mot valhemlighetens röjande. Hvad beträffar sättet för röstvärdets anteckning vill utskottet medgifva, att departementschefen nog kan hafva haft fullt fog för sitt antagande, att det ur uteslutande synpunkten af valhemlighetens fullkomliga bevarande kan vara att föredraga, att detta sker å ett fullständigt tillslutet kuvert än att en om också obetydlig utskärning finnes å detsamma. Men då öfverförandet från kuvertet till valsedeln alltid i viss mån kan gifva anledning till om också ofrivilliga misstag, som sedermera ej stå till att rätta, finner utskottet ett sådant tillvägagående menligt för den valsäkerhet, som är ett oeftergifligt villkor, för att valsättet skall kunna tillvinna sig de väljandes fulla förtroende. Utskottet anser sig därför vilja tillstyrka sådan bestämmelse, att valkuvertet förses med en utskärning, hvarigenom valförrättaren sättes i tillfälle att å själfva valsedeln anteckna röstetalet, och behöfver denna utskärning ingalunda hafva så stora dimensioner, att någon egentlig fara för valhemlighetens äfventyrande kan förefinnas. Utskottet föreslår alltså, att åt denna utskärning gifves ett ytinnehåll af ungefär 6 kvadratcentimeter såsom fullt tillräckligt för det afsedda antecknandet, och att denna utskärning må kunna gifvas den form, (t. ex. fyrkantig eller oval), som befinnes lämpligast. I enlighet härmed föreslår utskottet att i § 5 första momentet införes *dels* i femte stycket efter ordet »beskaffenhet»: »samt midt på framsidan försedda med en utskärning af ungefär 6 kvadratcentimeters storlek», *dels* i åttonde stycket, första meningen, efter ordet »kuvertet»: »på sådant sätt att valsedelns baksida helt täcker utskärningen», *dels ock* i anslutning härtill i åttonde styckets tredje mening efter »antecknar ordföranden» orden: »å den i utskärningen synliga baksidan af valsedeln».

Till förebyggande af den händelse, att valsedeln icke komme att fullständigt utfylla utskärningen, samt röstvärdet fördenskull af misstag blefve antecknadt å kuvertets innersida, har utskottet vidare i sistnämnda mening, efter orden »på utsidan omärkt» infört: »samt att valsedeln på ofvan angifvet sätt täcker utskärningen», samt i nionde styckets andra mening efter ordet »kännetecken» insatt: »eller däri valsedel ej är på ofvan angifvet sätt inlagd.»

Hvad beträffar förenämnda, af herr Cederborg i fråga om valkuverts förvarande framställda yrkande, förlorar det sitt ändamål, därest röstvärdet, såsom utskottet förutsätter, kommer att antecknas omedelbart å valsedeln.

Vid granskningen i öfrigt af Kungl. Maj:ts förevarande proposition har utskottet icke funnit anledning att framställa någon anmärkning.

III. Ikraftträdande af lagförslaget.

Grefve Lagerbjelke har, närmast med hänsyn till landstingsmannavalen på landet, i sin motion föreslagit, att, om Riksdagens beslut kommer att fattas i större eller mindre öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts proposition, bestämmelsen om valdagen icke skulle träda i tillämpning förrän år 1913. Som skäl för detta yrkande har motionären anfört, att åtminstone i en landskommun uppbördsstämma för erläggande af kommunalutskylder är utsatt att äga rum omedelbart före den föreslagna valdagen. Frånsedt den anmärkningen, att inga val till landsting äga rum 1913 utan först 1914, har utskottet ej funnit det af motionären anförda skälet kunna tillmätas någon vidare betydelse i jämförelse med den otvetydigt stora fördel, som införandet redan i år af den föreslagna gemensamma valdagen å helgdag för valmännen på landsbyggden måste innebära. På grund häraf saknar utskottet anledning tillstyrka bifall till motionen.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

> 1:o) att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition nr 27 samt motionerna i Andra kammaren nr 264 af herrar Persson i Tällberg och Hansson i Bäck och nr 267 af herr Andersson i Fallsberg måtte för sin del antaga följande förslag till:

a) Lag

om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Valen af landstingsmän och suppleanter äro omedelbara och ske med slutna sedlar.

Vid valet skola begagnas valsedlar af hvitt papper utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp af valmän eller för viss meningsriktning).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra och må utgöra högst dubbelt så många som det antal landstingsmän, hvilka skola utses för valkretsen. Af namnen anses så många, från början räknadt, som motsvara antalet landstingsmän, afse själfva landstingsmannavalet och de öfriga allenast valet af suppleanter. Har å valsedeln medelst en linje afskilts ett mindre antal namn, från början räknadt, anses dock allenast de sålunda afskilda främsta namnen afse valet af landstingsmän.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i afseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, hvem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ofvan är medgifvet, anses de sista öfvertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal landstingsmän valet afser, vare ändock giltig.

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å Marie bebådelsedag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid kommunalstämmans ordförande biträdes af två af stämman utsedda personer, skola kuvert af ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet samt midt på framsidan försedda med en utskärning af ungefär sex kvadratcentimeters storlek, tillhandahållas valmännen för det ändamål, hvarom här nedan förmäles.

Innan valkuvert utlämnas, skall därå intryckas en stämpel, utvisande den kommun eller kommundel, för hvilken förrättningen äger rum. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden, därest icke å förut hållen kommunalstämma beslutits, att valet skall ske efter upprop. Till valmannen utlämnas ett valkuvert för hans egen del och ett dylikt kuvert för hvarje annan röstberättigad, för hvilken han uppgifver sig vilja utöfva rösträtt.

I stämmolokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för en hvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnadt att för såväl ordföranden som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det ordföranden att vaka öfver att valmans förehafvande där ej må af någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon af omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet, på sådant sätt att valsedelns baksida helt täcker utskärningen, hvarvid iakttages, att, om han tillika utöfvar rösträtt för annan, särskild valsedel och valkuvert användas för denne. Sedan valkuvert tillslutits, öfverlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvissat sig om, att den, för hvilken valkuvert aflämnas, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att i de fall, då valmannen uppgifver sig vilja utöfva rösträtt för annan, han är därtill behörig, äfvensom tillsett, att kuvertet är behörigen stämpladt men eljest på utsidan omärkt, samt att valsedeln på ofvan angifvet sätt täcker utskärningen, antecknar ordföranden å den i utskärningen synliga baksidan af valsedeln tydligt det röstvärde, som tillkommer densamma. Härefter nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang hvarmed i röstlängden vid namnet på den, hvars rösträtt utöfvats, göres anteckning, att rösträtten begagnats. Valman, som på grund af kroppsligt fel är oförmögen att i föreskrifven ordning afgifva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själf därtill utser.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagd, utöfva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken eller däri valsedel ej är på ofvan angifvet sätt inlagd, varde ej mottaget.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsät-

tande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, eller, om valet skett efter upprop, vid uppropets slut äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att i den ordning de anmäla sig aflämna sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas oöppnade. I det protokoll, som skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Valkuverten inläggas härefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet aftryckas.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats af ordföranden och två af de närvarande, afslutas valförrättningen. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhafvanden omslaget med valkuverten jämte valprotokollet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

Domhafvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidningar kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. Denna förrättning skall påbörjas så snart omständigheterna det medgifva och senast inom tjugu dagar från valen.

Vid förrättningen biträdes domhafvanden af två, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande därtill förordnade personer, som, jämte domhafvanden, med sina namnunderskrifter bekräfta riktigheten af det vid förrättningen förda protokoll.

2. I stad förrättas valet i senare hälften af maj månad inför magistraten. Är stad för stadsfullmäktigeval indelad i valkretsar, må valet förrättas valkretsvis, dock utan uppdelning på valkretsarna af det antal landstingsmän och suppleanter, som skall utses för staden.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom staden, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 7 eftermiddagen. I kungörelsen skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om kallelse till valförrättningen, om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för allmän rådstuga är stadgadt.

I öfrigt skall med afseende å valets förrättande i tillämpliga delar gälla, hvad här ofvan i mom. 1 är föreskrifvet.

I stad, som bildar egen valkrets, skall magistraten sammanräkna rösterna. Där sammanräkningen ej äger rum omedelbart efter själfva valet, skall vid valtillfället tid och ställe för sammanräkningen tillkännagifvas.

För annan stadsvalkrets sammanräknas rösterna af magistraten i den folkrikaste staden; och skola till den myndighet de inom valkretsen i öfrigt aflämnade valkuverten jämte valprotokollet ofördröjligen insändas. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras. Tid och ställe för sammanräkningen kungöres på sätt i mom. 1 är för där afsedt fall stadgadt.

Sammanräkningen af rösterna skall påbörjas inom sju dagar från valet.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

---

b) Lag

om ändrad lydelse af § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 17 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 17.

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en under senare hälften af mars månad för besluts fattande i anledning af berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val af ledamöter i valnämnd, enligt hvad därom är särskildt stadgadt; en i oktober för bestämmande af kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i december månad för granskning af såväl debiterings- och uppbördslängden som röstlängden samt för anställande af

val till de befattningar inom kommunen, hvilka vid årets slut blifva l ediga, äfvensom af revisorer.

Om kommunalstämma för val af landstingsmän är stadgadt i förordningen om landsting.

Den, hvilken såsom ledamot af kommunalnämnd eller eljest är redovisningsskyldig till kommunen, må icke väljas till revisor af förvaltning, för hvilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val af revisor af sådan förvaltning eller i beslut i anledning af revisorernas granskning af sagda förvaltning.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

2:o) att a) grefve Lagerbjelkes motion nr 91 i Första kammaren,

b) herr K. J. Ekmans motion nr 92 i Första kammaren,

c) herr Cederborgs motion nr 265 i Andra kammaren,

d) herr Sandstedts motion nr 266 i Andra kammaren

må i de delar, i hvilka de ej genom utskottets ofvan under punkt 1:o) gjorda hemställan kunna anses besvarade, icke föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 februari 1912.

På utskottets vägnar:

CARL CARLSON BONDE.

Reservationer:

A.

1:o)

Vid förslaget till ändrad lydelse af *förordningen om landsting § 5 mom. 1 första, andra och tredje styckena*

a) af herrar *Bellinder*, *K. J. Ekman*, *von Geijer*, *von Mentzer*, och grefve *Alexander Hamilton*:

Beträffande landstingsmannavalen på landsbygden anse vi, i likhet med pluraliteten inom utskottet, att *det nu föreskrifna ovillkorliga sambandet mellan landstingsmannavalet och den ordinarie marsstämman bör upplösas*, samt att, där ett verkligt behof förefinnes att, för beredande af ökadt tillfälle till deltagande i valet, få detta utsatt till en helgdag, såsom sådan *valdag* må kunna föreskrifvas Marie bebådelsedag, hvilken alltid inträffar under senare hälften af mars månad. Däremot hafva vi icke kunnat finna tillräckliga skäl för den af utskottet intagna ståndpunkten, att Maria bebådelsedag skulle ovillkorligen föreskrifvas såsom valdag för alla landskommuner. I vidsträckta delar af vårt land råder allmänt den uppfattningen, att sön- eller helgdagar icke böra användas till stämmor eller liknande förrättningar, så framt icke behofvet nödvändigt kräfver det. Härförutom bör vid frågans bedömande tagas i betraktande, att, såsom af nedanstående tabell framgår, på landsbygden finnas ett betydande antal kommuner med mycket ringa invånareantal och oftast äfven af ringa ytvidd, där de röstberättigade ej äro flera, än att valet kan på ganska kort tid medhinnas. och där äfven de vid den ordinarie marsstämman förekommande ärendena i regeln ej äro flera till antalet eller af större omfattning, än att jämväl denna stämma kan hinna inom jämförelsevis kort tid hållas.

Tabell

utvisande förhållandet vid början af år 1911, enligt sammandrag af Sveriges officiella statistik.

	Antal kommuner och kommun-delar.	Mindre än 1,000 inv.	Ej upp-gående till 2,000 inv.	Öfver-stigande 2,000 inv.	Antal köpingar.	Antal municipal-samhällen.
Stockholms län	109	50	34	25	6	11
Uppsala »	85	51	23	11	—	1
Södermanlands »	90	35	37	18	—	5
Östergötlands »	149	67	56	26	1	6
Jönköpings »	126	53	52	21	3	5
Kronobergs »	86	27	28	31	2	3
Kalmar »	101	36	29	36	7	—
Gottlands »	92	87	5	—	—	1
Blekinge »	35	3	6	26	1	1
Kristianstads »	143	54	60	29	3	14
Malmöhus »	242	146	71	25	2	16
Hallands »	88	43	29	16	—	2
Göteborgs och Bohus län	87	22	35	30	—	29
Älfsborgs län	220	130	59	31	1	2
Skaraborgs »	261	201	47	13	3	—
Värmlands »	88	12	32	44	1	6
Örebro »	59	10	21	28	2	3
Västmanlands »	69	20	31	18	1	2
Kopparbergs »	46	1	9	36	3	5
Gäfleborgs »	47	3	10	34	1	2
Västernorrlands »	63	3	17	43	1	6
Jämtlands »	59	12	25	22	—	6
Västerbottens »	24	—	3	21	—	5
Norrbottens »	21	—	2	19	—	6
	2,390	**1,066**	**721**	**603**	**38** [1])	**137**

[1]) Däraf 32 äro egna kommuner.

I sådana mindre kommuner skulle bägge förrättningarna mycket väl kunna utsättas till en och samma dag, i all synnerhet om stämman kunde taga sin början i god tid på förmiddagen. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har också uttalat, att i ett flertal småkommuner både landstingsmannavalet och ärenden, som skola förekomma å marsstämman lätt kunna medhinnas å samma dag. I enlighet härmed anse vi det böra lämnas vederbörande fritt att utsätta bägge förrättningarna vare sig till Marie bebådelsedag eller till någon söckendag, detta sistnämnda med tanke på, bland annat, att stämman måtte kunna utsättas att taga sin början så tidigt på dagen, att allt utan olägenhet medhinnes. Då utskottet ansett, att valfrihet i fråga om dagen för landstingsmannavalens förrättande fortfarande bör förbehållas städernas invånare, synes konsekvensen fordra, att samma frihet tillämpas jämväl med afseende å landsbygdens befolkning. I öfverensstämmelse härmed ha vi inom utskottet uttalat oss för, att kommunalstämma för val af landstingsmän borde hållas på Marie bebådelsedag eller, om så lämpligt finnes, på annan dag under senare hälften af mars månad.

I sammanhang härmed hafva vi till öfvervägande upptagit jämväl frågan om *större landskommuners indelande i valdistrikt* för röstningens underlättande. Genom röstning distriktsvis skulle otvifvelaktigt beredas afsevärdt ökad möjlighet för de röstberättigade att deltaga i valet, särskildt då det gäller val i vidsträckta landskommuner, där resan till den nu kanske flera mil aflägsna vallokalen måste medföra — utom andra olägenheter — mycket stor tidsspillan. Den ena af de bägge riksdagsskrifvelser af den 20 maj 1911, hvilka föranledt framläggandet af förevarande kungl. proposition, var grundad, bland annat, på den ådagalagda erfarenheten, att »anordningarna för landstingsmannavalen mångenstädes voro mindre lämpliga, särskildt i det afseendet, att aflämnandet af röstsedlarna för valmännen medförde stor tidsspillan»; i sammanhang hvarmed omnämndes, att i två särskilda motioner vid 1911 års riksdag blifvit ifrågasatt, huruvida icke kommunerna skulle kunna uppdelas i flera valdistrikt. Denna af Riksdagen sålunda begärda reform har, såsom oss synes utan tillräckligt skäl, blifvit från Kungl. Maj:ts sida tills vidare undanskjuten. Vi anse emellertid frågan så viktig och valmännens kraf på ett tillmötesgående af deras önskningar härutinnan så befogade, att vi funnit oss böra framställa förslag jämväl till denna frågas lösning.

I enlighet med hvad sålunda blifvit anfördt hemställa vi,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att de tre första styckena af § 5 mom. 1 i förevarande förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande lydelse:

I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å Marie bebådelsedag eller, om så lämpligt finnes, å annan dag under senare hälften af mars månad, med iakttagande att, där kommunen, på sätt här nedan sägs, är indelad i valdistrikt, stämman skall hållas jämväl på den eller de följande dagar, som för valets förrättande erfordras; dock att stämman ej i något fall må utsättas till söndag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

Kommunalstämma äger besluta, att kommunen skall för landstingsmannaval indelas i valdistrikt; skolande beslutet därom, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens befallningshafvandes pröfning och fastställelse. Äger valkretsindelning rum, skall valet förrättas vid kommunalstämma, som hålles å särskilda i kungörelsen om stämman utsatta dagar å plats inom hvarje valdistrikt, som i kungörelsen angifves. Å sådan till särskilda dagar och ställen utsatt stämma må annat ärende ej företagas än det som angår valet.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelsen om stämman skall tiden för valet noggrant angifvas. Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela rösttal ej skall vid röstberäkningen äga rum. Är kommunen indelad i valdistrikt, skall därjämte iakttagas, att anmärkning mot röstlängden må göras och stämmans beslut däröfver meddelas icke allenast vid förrättningens början

å första dagen utan jämväl då densamma å en följande dag inom annat distrikt tager sin början, samt att för hvarje dag, stämman pågår, ej må i valet deltaga andra kommunens röstägande medlemmar än de, som tillhöra det valdistrikt, inom hvilket stämman den dagen hålles, kommunens öfriga röstägande medlemmar dock obetaget att deltaga i öfverläggning och beslut angående de anmärkningar, som för hvarje gång kunna mot röstlängden göras.

b) af herrar *Jansson*, *Magnusson* och *Fornander*, som under åberopande i tillämpliga delar af ofvan under a) intagna motivering hemställt,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att första stycket af § 5 mom. 1 i förevarande förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande lydelse:

I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid kommunalstämma, som skall hållas å Marie bebådelsedag eller, om kommunalstämman det beslutar, å annan dag under senare hälften af mars månad, med iakttagande att, då kommunen är indelad i valdistrikt, stämman skall hållas inom samtliga distrikten på Marie bebådelsedag. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen för sin valkrets.

2:o.

Vid *förordningen om landsting § 5 mom. 1 femte till och med trettonde styckena*, enligt lydelsen i Kungl. Maj:ts förslag,

a) af herr *K. J. Ekman*, som anfört:

Beträffande den viktiga och svårlösta frågan om åtgärder till valhemlighetens betryggande har herr statsrådet och chefen för civildepartementet för sin del stannat vid systemet med *skyddsskärmar* och *valkuvert* i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som äger rum vid andrakammarvalen. I valet mellan att röstvärdet skulle antecknas å själfva sedeln genom en härför afpassad utskuren öppning i kuvertet eller antecknas på det tillslutna kuvertet och sedermera vid röstsamman-

räkningen öfverföras på röstsedeln, har departementschefen stannat vid den senare utvägen, som också i Kungl. Maj:ts proposition föreslås.

Utskottet har i sistnämnda hänseende frångått den Kungl. propositionen och föreslår begagnandet af valkuvert, på framsidan försedda med en utskärning af ungefär sex kvadratcentimeters storlek, genom hvilken valförrättaren får tillfälle att å den i utskärningen synliga delen af valsedeln anteckna det röstvärde, som tillkommer densamma.

Hela systemet med skärmar och valkuvert torde emellertid vara af jämförelsevis ringa betydelse för valhemlighetens bevarande. Det är närmast att betrakta såsom en kvarblifven rest från ett annat valsystem, som icke af riksdagen godkändes och därför utbyttes mot ett annat, men som därvid till det nya systemet lämnade i arf dessa skärmar och kuvert, hvilka i det äldre systemet voro nödvändiga för valhemlighetens bevarande, men numera knappast kunna anses vara af behofvet påkallade.

Enligt det proportionella valsystem, som hos oss först föreslogs, skulle röstningen ske med vallistor, å hvilka samtliga de täflande partiernas kandidater voro uppförda. Den röstande hade därvid att med en blåpenna understryka namnen å de kandidater, han önskade valda. För möjliggörandet af detta slags röstning var föreskrifvet, att i hvarje vallokal skulle finnas »särskilda skrifplatser, vid hvilka den röstande kunde med fullt bevarande af valhemligheten utmärka huru han röstade». För sådant ändamål skulle dessa skrifplatser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt; och ålåg det valmyndigheten att vaka öfver, att valmannens förehafvande där ej kunde af någon iakttagas. I den nu gällande vallagen heter det: i vallokalen skola till lämpligt antal finnas afskilda platser, afsedda att möjliggöra för enhvar att med valhemlighetens bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet, för hvilket ändamål dessa platser skola vare inrättade med skärmar eller annat dylikt så anordnade, att valmannens förehafvande där ej må af någon kunna iakttagas. Ett verkligt, ehuru för en så besvärande apparat knappast tillräckligt bärande skäl till anordningens bibehållande kan möjligen sägas ligga däruti, att äfven enligt nu gällande valsystem ett »förehafvande» från valmannens sida kan förekomma, i det att han är berättigad att å valsedeln medelst ett streck afskilja ett mindre antal namn än valet gäller, då endast de sålunda afskilda namnen vid hufvudvalet tagas i betraktande. Detta streck är föranledt uteslutande af upptagandet i valmetoden af den s. k. reduktionsregeln. För tillämpning af den motsatta s. k. rangordningsregeln är strecket däremot icke allenast öfverflödigt utan af beskaffenhet att direkt framkalla ett fel-

aktigt resultat. Den nu gällande valmetoden bygger på *bägge* dessa motsatta regler och har därför vid tillämpningen helt naturligt visat sig ytterst otillfredsställande. En revision af valmetoden är redan förra året af Riksdagen begärd och förslag därom kommer med all säkerhet att föreläggas Riksdagen redan nästa år. Att denna revision bör gå i den riktning, att rangordningsregeln blir den bestämmande, synes allt mera tydligt. Men därmed bortfaller också användningen af det ofvannämnda strecket; och därefter torde blifva svårt att uppvisa, hvilken uppgift valskärmarna skulle kunna ha. Då så är förhållandet, synes det minst sagdt förhastadt att nu besluta införandet af dessa skärmar vid landstingsmannavalen med risk, att kanske redan nästa år hela detta besvärliga valskyddssystem öfvergifves och beslutet därom rifves upp.

Det enda sakskäl, departementschefen angifvit för anordningens öfverförande till landstingsmannavalen, är det, att likformighet borde äga rum mellan dessa val och andrakammarvalen. Men då de yttre anordningarna för valet alltid i viss mån äro beroende af den valmetod, som användes, och i fråga om andrakammarvalen utredning i sistnämnda hänseende pågår och icke kan väntas förrän nästa år leda till resultat, torde vara riktigast, att frågan om valskärmarnas öfverförande till landstingsmannavalen får anstå till dess visshet vunnits om, huru anordningarna för andrakammarvalens förrättande slutligen komma att gestalta sig.

Enahanda är förhållandet beträffande valkuverten. Enligt den först föreslagna valmetoden skulle själfva sedlarna ha formen af kuvert, sedan sammanvikning och hopfästning skett. De tillhandahöllos på det allmännas bekostnad och utlämnades till valmännen vid valbordet på samma sätt som de nu föreskrifna lösa valkuverten, i hvilka röstsedeln inlägges. Att enligt den äldre metoden valsedlarna på nämnda sätt hopklistrades, kunde ju vara en praktisk anordning till valhemlighetens bevarande, då valsedlarna voro så stora — de upptogo nämligen hvar och en alla de olika partiernas alla kandidatnamn — att de svårligen eljest kunnat på ett effektivt sätt hållas tillslutna. Men hvilken af verkligt behof påkallad uppgift till valhemlighetens bevarande, de nu brukliga kuverten kunna ha, torde vara tvifvel underkastadt.

Af de hörda myndigheterna har också magistraten i Stockholm särskildt förklarat sig icke kunna förorda systemet med valkuvert utan i stället ifrågasatt en bestämmelse därom, att åtminstone *tryckta valsedlar* skulle vara *af viss storlek*, t. ex. omkring 18 cm. i längd och 12 cm. i bredd, dock att någon mindre afvikelse från de fastställda måtten icke

skulle förorsaka sedelns kasserande. Infördes bland valbestämmelserna en sådan föreskrift, skulle därmed otvifvelaktigt en god garanti vinnas för valhemlighetens bevarande.

Ännu mera betänksam måste man ställa sig mot användningen af valkuvert till valhemlighetens bevarande, om, på sätt utskottet föreslagit, kuverten på framsidan skola vara försedda med en utskärning af icke mindre än sex kvadratcentimeters storlek, genom hvilken sålunda valsedeln till afsevärd del blir synlig. Det torde kunna antagas, att i ganska många fall såväl valförrättare som kringstående personer skola kunna genom denna utskärning tydligt iakttaga olika skiftningar i det till valsedeln använda papperets färg eller beskaffenhet i öfrigt äfvensom de olika märken, som kunna på sedelns baksida uppstå till följd af det å framsidan anbragta trycket. Äro valkuverten redan i och för sig föga egnade att bereda ett effektivt skydd för valhemligheten, så blifva de det ännu mindre, om å dem skall anbringas en sådan öppning, hvarom ofvan talats. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har också med afsende härå yttrat: »Enligt min mening är systemet med anteckning af röstvärdet å kuvertet dock att föredraga ur synpunkten af valhemlighetens betryggande. — — I och för sig framstår det kanske såsom mindre tilltalande, att, när man föreskrifver användande af valkuvert just för döljande af den valsedel, som aflämnas, man samtidigt påbjuder, att i detta kuvert skall finnas en öppning, som möjliggör en, låt vara ytterst ofullständig, inblick å valsedeln. Det uppges också, att genom utskärningen i valkuvertet möjlig olikhet i färgskiftning och i papperets beskaffenhet å sedlarna kommer att skönjas nästan tydligare, än när hela sedeln är synlig. Dessutom är ju ej uteslutet, att icke med detta system röstvärdet kan så antecknas i öppningen, att otydlighet eller fel sedan kan befinnas vidlåda sedelns röstvärde.»

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt hemställes,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att i stället för femte till och med trettonde styckena af § 5 mom. 1 i förevarande förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola i momentet införas fyra stycken af följande lydelse:

Valsedlarna mottagas af kommunalstämmans ordförande i närvaro af minst två för ändamålet tillkallade vittnen. Omedelbart före röstningens början skall

ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom. Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden, därest icke å förut hållen kommunalstämma beslutats, att valet skall ske efter upprop. Å hvarje valsedel antecknar ordföranden tydligt det röstvärde, som tillkommer den.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, eller, om valet skett efter upprop, vid uppropets slut äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill, men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att i den ordning de anmäla sig aflämna sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Valsedlarna inläggas omedelbart därefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhafvanden omslaget med valsedlarna jämte protokollet öfver valförrättningen. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

b) af herrar *Bellinder, von Mentzer* och grefve *Alexander Hamilton*, som instämt med herr K. J. Ekman uti hans näst ofvan under a) gjorda hemställan.

3:o.

Vid *förordningen om landsting § 5 mom. 1 fjortonde stycket*, enligt lydelsen i Kungl. Maj:ts förslag, af herrar *Bellinder*, *K. J. Ekman*, *von Geijer*, *von Mentzer* och grefve *Alex. Hamilton*, som hemställt,

att Riksdagen ville för sin del besluta, att fjortonde stycket af § 5 mom. 1 i förevarande förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 4 och 5 i förord-

ningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande lydelse:

Det åligger kommunalstämmans ordförande att, sedan kungörelse om stämma, hvarå valet skall förrättas, blifvit utfärdad, om tiden för stämmans hållande ofördröjligen underrätta vederbörande domhafvande.

Domhafvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidningar kungjord förättning sammanräkna de afgifna rösterna. Denna förrättning skall påbörjas så snart omständigheterna det medgifva och senast inom tjugu dagar från valen.

4:o.

Vid *förordningen om landsting § 5 mom. 1 sista stycket* af herr *Magnusson*, som ansett, att, då något behof af särskilda utaf staten aflönade biträden vid röstsammanräkningen icke blifvit ådagalagdt, synnerligast sedan utskottet frångått Kungl. Maj:ts förslag, att röstvärdet skulle tecknas å kuverten och sedermera öfverföras å valsedeln, samt någon framställning i nu ifrågavarande hänseende ej heller från vederbörande domhafvandes sida blifvit gjord, ifrågavarande stycke borde ur förslaget utgå.

5:o.

Vid stadgandet om tiden för ikraftträdandet af de föreslagna ändringarna i *förordningen om landsting* af herrar *Bellinder*, *K. J. Ekman*, *von Geijer*, *von Mentzer*, grefve *Alexander Hamilton*, *Jansson*, *Magnusson*, och *Fornander*, som yttrat:

Oaktadt Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke inlämnades till Riksdagen förr än den 8 februari och den lagstadgade tiden för aflämnande af motioner i anledning af densamma icke tilländagick förr än den 23 i samma månad, samt propositionen och de i anledning däraf väckta motionerna sålunda icke bort förr än efter sistnämnda dag blifva föremål för slutlig behandling vare sig inom utskottet eller i Riksdagens kamrar, har likväl i propositionen föreslagits och af utskottet tillstyrkts, att de ifrågasatta nya bestämmelserna rörande landstingsmannavalen skulle träda i kraft genast efter författningarnas utfärdande och alltså, hvad landsbygden beträffar, tillämpas vid årets landstingsmannaval, hvilka skulle äga rum, enligt Kungl. Maj:ts förslag

å söndagen den 24 mars och enligt utskottets förslag å Marie bebådelsedag den 25 mars.

Huru angeläget det än är, att de bestämmelser rörande landstingsmannavalen, hvilka kunna komma att af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutas, varda snarast möjligt tillämpade vid inträffande val, möta dock med hänsyn till landstingsmannavalen på landet, hvilka enligt nu gällande bestämmelser skola hållas vid ordinarie stämman under senare hälften af mars månad, allvarsamma betänkligheter mot att låta nya bestämmelser rörande dessa val nu omedelbart träda i kraft. Måhända är i flera eller färre kommuner den ordinarie marsstämman redan utsatt och valet kungjordt att å samma stämma hållas. I andra kommuner inträffar tilläfventyrs — såsom i det uti grefve Lagerbjelkes motion anförda fallet — uppbördsstämman så sent, att röstlängden svårligen kan med ledning af hvad vid uppbördsstämman förekommit behörigen justeras. För öfrigt torde det kunna befaras, att oöfvervinneliga svårigheter möta att få de nya författningarna i behörig ordning utsända till samtliga kommuner i riket i så god tid, att vederbörande kommunalstämmoordförande kunna hinna utlysa valet till den föreskrifna valdagen och iakttaga de föreskrifter i öfrigt, som i dessa författningar varda stadgade.

Med hänsyn till de svårigheter, som sålunda och i öfrigt kunna möta för de föreslagna nya bestämmelsernas omedelbara ikraftträdande, hafva vi ansett, att med tillämpningen af desamma bör anstå, till dess de nu förestående landstingsmannavalen på landsbygden ägt rum. Däremot torde intet hinder möta mot en tillämpning af omförmälda bestämmelser redan i år, så vidt angår landstingsmannaval i stad.

Vid hemställa alltså, att stadgandet om tiden för ikraftträdandet måtte erhålla följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1912.

6:o.

Vid stadgandet om tiden för ikraftträdandet af de föreslagna ändringarna i *förordningen om kommunalstyrelse på landet* af herrar *Bellinder*, *K. J. Ekman*, *von Geijer*, *von Mentzer*, grefve *Alexander Hamilton*, *Jansson*, *Magnusson* och *Fornander*, hvilka — under åberopande af hvad här ofvan under mom. 5:o anförts — hemställt, att omförmälda stadgande måtte erhålla följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1912.

B.

af hr *Clason*, som anfört: [1])

I den Riksdagens skrifvelse nr 140 den 20 maj 1911, som föranledt här ifrågavarande kungl. proposition, i hvad den afser valdag och valtider m. m., hemställde Riksdagen om en utredning, »huruvida icke i fråga om landstingsmannavalen med hänsyn till utsättande af valdag och valtider samt öfriga anordningar för valförrättningen de föreskrifter, som i dessa afseenden nu äro stadgade för val af ledamöter i Andra kammaren, må kunna i tillämpliga delar gälla», samt om framläggande af de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda. Riksdagen har således *icke* hemställt om någon *för hela riket* gemensam valdag, ty en sådan är som bekant icke införd för Andrakammarvalen. Än mindre har Riksdagen begärt en gemensam valdag obligatoriskt *förlagd till sön- eller helgdag*. Man kan tvärtom med tämlig visshet antaga, att om en sådan tanke skulle inrymts i den i fjol föreslagna riksdagsskrifvelsen, denna aldrig skulle hafva vunnit Riksdagens bifall. Konstitutionsutskottets majoritet (utl. 1911 nr 10) och Första kammaren afvisade sålunda den i fjol framlagda motionen, att årets tre ordinarie kommunalstämmor skulle utsättas till sön- eller helgdag. Utskottets majoritet stödde sig därvid bl. a. på att det föreslagna stadgandet vore en obehörig inskränkning i kommunernas fria självbestämningsrätt. Och äfven den minoritet i utskottet af 8 reservanter, som ville så till vida tillmötesgå motionen, att den yrkade, att kommunalstämman själf skulle äga besluta om stämmorna eller vissa af dem skulle utsättas till sön- eller helgdag, uttalade därvid om den af motionären föreslagna *ovillkorliga* föreskriften om de ordinarie stämmornas hållande å sön- eller helgdag bl. a., att »utan tvifvel finnes det *ett stort antal kommuner*, beträffande hvilka ett dylikt stadgande icke är behöfligt, och inom hvilka man äfven skulle *uppfatta det såsom stridande mot nedärfda och allmänt rådande föreställningar om sabbatens helgd*. Den ändring i lagstiftningen, som erfordras, synes icke böra gå ut på något annat och mera än att bereda möjlighet för de röstägande inom en kommun, där en allmännare önskan i sådan riktning finnes, att själfva få afgöra, huruvida de ordinarie kommunalstämmorna eller vissa bland dem skola hållas å sön- eller helgdag.» (Kursiveringarna i citatet af mig.) Med denna åsikt, att ett ovillkorligt förläggande till sön- *eller helgdag* af vissa kommunalstämmor »inom ett stort antal kommuner skulle upp-

[1]) Reservationen har måst skrifvas utan kännedom om den definitiva lydelsen af utskottets motivering.

fattas såsom stridande mot nedärfda och allmänt rådande föreställningar om sabbatens helgd», och att i dylika fall afgörandet bör ligga hos kommunalstämmorna själfva, kan det icke vara förenligt att obligatoriskt ålägga dem alla att hålla landstingsmannaval på en viss bestämd sön- eller helgdag.

Af de öfver Riksdagens skrifvelse hörda myndigheterna har det stora flertalet icke heller yttrat sig vare sig för en för hela riket gemensam valdag eller för dess bestämmande till sön- eller helgdag. I den mån de hafva förordat »en gemensam valdag» — och detta torde ej skett ens af flertalet — så har detta yttrande i regel blott afsett en *för hvarje valkrets* gemensam valdag, hvilket ju är något helt annat. För en söndag såsom valdag hafva endast 5 af de cirka 130 hörda myndigheterna uttalat sig, nämligen länsstyrelsen i Stockholms län (alltså *en* länsstyrelse af de *tjugufyra*) samt magistraten och stadsfullmäktige i Södertälje, magistraten i Västervik (»helst en söndag») och stadsfullmäktige i Uddevalla. Ett stort antal af de hörda myndigheterna har däremot vare sig framhållit, att de nuvarande bestämmelserna för landstingsmannavalen icke behöfva ändras, eller uttryckligen betonat, att den hittills rådande friheten att utsätta dessa val med hänsyn till den för hvarje orts lokala förhållanden lämpligaste tiden icke bör rubbas.

Principen om kommunernas rätt att få valet utsatt till för dem passande dagar hindrar mig sålunda att gå in på ett lagfästande af en för hela riket gemensam valdag. Och hvad särskildt angår den af utskottets majoritet föreslagna dagen, så drabbas den ytterligare af den i fjol häfdade grundsatsen, att man icke skall tvinga någon kommun till förrättningar å sön- *eller helgdag*, som där kunna anses stridande mot nedärfda föreställningar om gudstjänstdagarnas helgd. I detta hänseende må jämväl erinras *att*, enligt hvad i utskottet meddelats, inom vissa trakter af vårt land — vissa norrländska bygder — Marie bebådelsedag firas såsom en särskildt högtidlig helg, vidare *att* Marie bebådelsedag enligt nu gällande lagstiftning vissa år kommer att infalla på en söndag, samt ytterligare *att* dagens lagfästande såsom valdag för landstingsmannavalen skulle, såsom i hr *Ekmans* m. fl. reservation framhålles, förhindra eller försvåra det sammanförande af valstämman med årets första ordinarie kommunalstämma, som i en mängd mindre kommuner kan vara önskligt. I fråga om städerna har utskottet också öfvergifvit tanken på en gemensam valdag, men det är uppenbart, att på landsbygden behofvet af frihet är minst lika stort och de lokala förhållandena minst lika skiftande som i städerna.

Ehuru ensamt dessa skäl äro för mig fullt tillräckliga, hindra emellertid äfven andra grunder min anslutning till utskottsmajoritetens för-

slag. Det har nämligen allt mer blifvit mig uppenbart, att öfverhufvud taget en ändring i nuvarande bestämmelser om valdagen praktiskt taget icke låter sig genomföras så nära de förestående valen, som nu skulle blifva förhållandet. Årets första ordinarie kommunalstämma, på hvilken enligt hittills gällande författning landstingsmannavalen skola förrättas, skall hållas »under senare hälften af mars månad» och kan alltså i år utsättas redan till lördagen den 16 mars. Kungörelse om kommunalstämma skall som bekant utfärdas af ordföranden eller vice ordföranden och innehålla »bestämd uppgift om tid, ställe och öfverläggningsämnen för sammanträdet» samt »uppläsas från predikstolen fjorton dagar eller minst en vecka därförut». Det är sålunda alltför möjligt, att flerstädes kungörelser om årets första kommunalstämma och därvid förestående landstingsmannaval redan äro utfärdade att uppläsas exempelvis söndagen den *3 mars*. Dessförinnan lärer svårligen någon riksdagsskrifvelse om lagändring i ämnet kunna hinna expedieras. Det förefaller jämväl vara uteslutet, att öfriga moment i en lagändrings bringande till vederbörandes kännedom — det eventuella riksdagsbeslutets sanktionering, den kungl. kungörelsens utfärdande och dess lagenliga bekantgörande inom alla rikets, äfven dess mest aflägsna, kommuner — skulle kunna verkställas före söndagen den 10 mars, före hvilken väl, på grund af fjortondagarsklausulen, vederbörliga kungörelser om den första ordinarie kommunalstämman och därmed förenade landstingsmannaval i regel *senast* torde komma att utfärdas. Härvid bör jämväl beaktas, att å vissa orter gudstjänst, där pålysningen skall ske, icke hålles hvarje söndag. Ett omedelbart ikraftträdande vid denna tid af året af en lagändring om gemensam valdag skulle sålunda redan ur denna synpunkt kunna komma att åstadkomma en ytterligt besvärlig förvirring med redan lagligen utlysta landstingsmannavals aflysning och utsättande till annan dag, utan att dock någon garanti finnes, att förändringen komme till alla deras kännedom, som fått del af den första pålysningen. Att en sådan förvirring snarast skulle motverka ett kraftigt deltagande i valen, synes mig uppenbart.

Men äfven andra svårigheter af ett omedelbart ikraftträdande framträda. Åtminstone en af de nya bestämmelserna, den om förändrad ordning för röstgifningen (§ 5, mom. 1, sjätte stycket), förutsätter *före* den egentliga valstämman en »förut hållen kommunalstämma», å hvilken det skall stå öppet att fatta beslut att upprop skall äga rum. Äfven om denna föregående stämma måste sålunda kungörelse på vederbörligt sätt hinna utfärdas, och dess beslut i saken måste jämväl inhämtas, innan kungörelsen om valstämman kan utfärdas, detta åtminstone om bestämmelsen i fråga skall fylla det ändamål, som motionä-

rerna, hrr *Daniel Persson* och *Eskils Hans Hansson*, framhållit. I deras motion betonas nämligen, att kungörelsen om valstämman skall innehålla meddelande, om upprop skall äga rum eller icke, för att de röstberättigade inom kommunens respektive byar, särskildt »de valmän, som ha milslånga vägar mellan hemmet och platsen för valet», skola kunna »veta på förhand, i hvilken ordning de skola infinna sig, och kunna beräkna, när de komma i tur att rösta, hvarigenom både väntan och trängsel i vallokalen undvikes». Hela detta syfte förfelas tydligen, om uppropsfrågan skall behandlas såsom första ärende å sjäfva valstämman.

En annan svårighet har påpekats i grefve Lagerbjelkes motion, då han framhållit, att uppbördsstämmor kunna vara utsatta så sent före den 24 eller 25 mars, att vederbörliga anteckningar i röstlängden om för utskylder häftande icke kunna verkställas, om bestämd valdag nu skulle utsättas.

Jämväl de redan pågående valförberedelserna torde utgöra hinder för ett omedelbart ikraftträdande.

Då jag inom utskottet framställde förslag om omedelbart införande i författningen af en bestämmelse, att tryckta valsedlar skulle hafva ett visst uppgifvet format, ett förslag, som i öfrigt omfattades med åtskilliga sympatier, så invändes däremot inom utskottet, att valförberedelserna redan kunde hafva framskridit så långt, att valsedlar vore eller blefve tryckta, innan författningsändringar hunne utfärdas, och att därför all sådan bestämmelse som den af mig föreslagna vore oantaglig såsom eventuellt ledande till en från alla synpunkter olämplig masskassering. Men alldeles samma skäl gäller äfven i fråga om valdagen, i det att till redan verkställda valförberedelser äfven kan höra tryckning och utsändning af fullmaktsformulär, å hvilka den nuvarande förbindelsen mellan landstingsmannavalen och årets första ordinarie kommunalstämma vunnit uttryck, och hvilkas användande således äfven skulle föranleda masskassering. Det kan jämväl ifrågasättas, om äfven till rikets aflägsnaste kommuner en sådan nyhet som de först nu ifrågasatta »valkuverten med fönster» kunna anskaffas i tillräckligt antal. Det omedelbara ikraftträdandet af bestämmelserna om gemensam valdag synes mig sålunda af olika grunder praktiskt outförbart.

Om sålunda äfven af dessa skäl den gemensamma valdagen icke kan accepteras och det i stället måste förblifva vid det gamla, så tillåter jag mig erinra, att just det systemet medför fördelen af valens anordnande i hvarje kommun på dag som för dess lokala förhållanden är lämpligast. Vid utskottets handläggning af frågan hafva emellertid

äfven förslag varit å bane, afsedda att, såsom t. ex. i herr Ekmans *motion* föreslogs, förena denna lokala frihet med landstingsmannavalets skiljande från den ordinarie kommunalstämman. Det har jämväl ifrågasatts, att med nämnda frihets bibehållande dock omnämna någon viss dag såsom passande till valdag. Det har också talats om att för ändamålet söka skapa någon arbetsfri dag, som dock ej vore sön- eller helgdag (någon »bankholyday»). Äfven jag har varit inne på en tankegång i nu antydda riktningar, men har uppgifvit den, då den icke synts vinna någon anslutning af utskottets majoritet. Och för den, som betviflar möjligheten af både att i år någon enighet kan uppnås om en valdagsbestämmelse och att en sådan skulle omedelbart kunna träda i kraft, synes det under sådana förhållanden lämpligast att nu spara *hela* frågan om valdagen till ett annat år, då densamma kunde behandlas med mindre brådska. 1913 skulle den t. ex. kunna behandlas utan tryck af omedelbart förestående landstingsmannaval. Därvid torde äfven frågan om valkrets uppdelning i valdistrikt kunna närmare behandlas.

Ändamålsenligheten af ett dylikt uppskof synes mig äfven gälla de nu föreslagna bestämmelserna om *valhemlighetens bevarande.* Det af utskottet, med ogillande af den kungl. propositionen, föreslagna systemet »valkuvert med fönster» är till den grad opröfvadt, att inom utskottet icke ens företetts något sådant valkuvert, som utskottets majoritet nu föreslår skola såsom obligatoriskt införas öfver hela landet. Om dess praktiska större eller mindre användbarhet på sätt som föreslås, saknas alltså hvarje erfarenhet. Det synes emellertid uppenbart, att om valsedlarna fortfarande få behålla olika format och utseende i öfrigt (papperskvalité o. s. v.), så kommer *åtminstone* gent emot valförrättaren och hans medhjälpare icke någon valhemlighet att existera. Frågan synes mig under sådana förhållanden så pass litet utredd, att äfven denna genomgripande förändring icke gärna kan omedelbart antagas.

Öfverhufvud gäller om utskottets hela förslag, att det i redaktionellt hänseende näppeligen hunnit underkastås tillräcklig granskning. De flesta punkterna i Kungl. Maj:ts förslag äro, hvad lagtexten angår, omredigerade, och denna omredigering har fortgått ända in i sista stund. Det synes mig under sådana förhållanden synnerligen tvifvelaktigt, om en i sådan hast hopkommen text verkligen är färdig för definitivt godkännande.

Vid begynnelsen af utskottets handläggning af förslaget ifrågasatte jag, att vissa af dess allmänna bestämmelser såsom om val*tider* under valdagen, om *upprop* och vissa öfriga af anordningarne vid valen, om hvilka ingen större meningsskiljaktighet rådde, skulle omedelbart expe-

dieras, men att dess öfriga innehåll skulle sparas för en lugnare behandling. Detta förslag vann emellertid ingen synnerlig anslutning i utskottet. Det synes mig dock, som om nämnde allmänna bestämmelser redan nu skulle utan svårighet kunna antagas. Jag är visserligen tveksam om möjligheten att gifva dem en sådan formulering, att de numera äfven vid de nu stundande landstingsmannavalen på landet skulle kunna tillämpas, men måhända låter det sig göra. De böra emellertid då begränsas till sådana punkter af valhandlingen, som icke kräfva någon utförligare *förberedande* handläggning af ärendet, utan där det nya kan i stort sedt tillämpas först å själfva valstämman; och de torde jämväl böra formuleras så, att i fall en kungörelse därom på förhand skall utfärdas, denna må kunna utfärdas äfven efter bestämmandet af valdagen. I fråga om *upprop eller icke* upptager jag således hrr *Daniel Perssons* och *Eskil Hans Hanssons* lagtext med en mindre förändring, och i fråga om valtiderna å dagen har jag försökt en liknande formulering i fråga om kungörandet.

Med hänvisning till ofvanstående hemställer jag alltså:

1:o) att Riksdagen för sin del ville antaga följande lydelse af § 5 i förordningen om landsting den 21 mars 1862:[1])

§ 5.

1. I valkrets å landet förrättas valet kommunvis vid första ordinarie kommunalstämma under året. Höra delar af samma kommun till olika valkretsar, väljer hvardera delen inom sin valkrets.

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 5 eftermiddagen. I kungörelse skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens granskning och anmärkning mot längden gäller hvad för kommunalstämma är stadgadt, dock att begränsning med hänsyn till kommunens hela röstetal ej skall vid röstberäkningen äga rum.

Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrifna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Valsedlarna mottagas af kommunalstämmans ordförande i närvaro af två tillkallade vittnen. *Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.*

---

[1]) De ej kursiverade styckena äro oförändrade.

Valmännen äga afgifva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden, denne dock obetaget att bestämma att röstningen skall ske efter upprop; och skall, om han bestämmer dylik ordning för röstningen, meddelande därom ske i kungörelse före stämman.

Å hvarje valsedel antecknar ordföranden tydligt det röstvärde, som tillkommer den.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att aflämna sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, aflämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen afslutad.

Valsedlarna inläggas *omedelbart därefter* i hållfast omslag, *som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till domhafvanden omslaget med valsedlarna* jämte protokollet öfver valförrättningen. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

Domhafvanden skall vid offentlig, minst åtta dagar förut i valkretsens kyrkor och, där så lämpligen kan ske, i ortstidningar kungjord förrättning sammanräkna de afgifna rösterna. *Denna förrättning skall påbörjas så snart omständigheterna det medgifva och senast inom tjugu dagar från valen.*

Vid förrättningen biträdes domhafvanden af två, af Kungl. Maj:ts befallningshafvande därtill förordnade personer, som, jämte domhafvanden, med sina namnunderskrifter bekräfta riktigheten af det vid förrättningen förda protokoll.

2. I stad förrättas valet i senare hälften af maj månad inför magistraten. *Är stad för stadsfullmäktigeval indelad i valkretsar, må valet förrättas valkretsvis, dock utan uppdelning på valkretsarna af det antal landstingsmän och suppleanter, som skall utses för staden.*

Valet, som ej får äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom staden, skall fortgå minst två timmar före klockan 3 eftermiddagen och minst två timmar efter klockan 7 eftermiddagen. I kungörelsen skall tiden för valet noggrant angifvas.

Om kallelse till valförrättningen, om rösträtt, dess utöfning och öfverlåtande på annan, om röstberäkning samt om röstlängdens gransk-

ning och anmärkning mot längden gäller hvad för allmän rådstuga är stadgadt.

I öfrigt skall med afseende å valets förrättande i tillämpliga delar gälla, hvad här ofvan i mom. 1 är föreskrifvet.

I stad, som bildar egen valkrets, skall magistraten sammanräkna rösterna. Där sammanräknandet ej äger rum omedelbart efter själfva valet, skall vid valtillfället tid och ställe för sammanräknandet tillkännagifvas.

För annan stadsvalkrets sammanräknas rösterna af magistraten i den folkrikaste staden; och skola till den myndighet de inom valkretsen i öfrigt afgifna valsedlarna, försedda med anteckning om röstvärdet i hållfast, förseglad omslag jämte valprotokollet ofördröjligen insändas. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras. Tid och ställe för sammanräknandet kungöres på sätt i mom. 1 är för där afsedt fall stadgadt.

Sammanräknandet af rösterna skall påbörjas inom sju dagar från valet.

2:o) att det Kungl. förslaget i öfrigt icke måtte vinna Riksdagens bifall.